

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีหลักการสำคัญ คือหลักของเหตุและผล ที่มีต่อสิ่งต่างๆ ในโลกนี้เกิดขึ้นจากเหตุ และส่งผลให้เกิดเป็นสิ่งที่ต่างๆ ที่มีอยู่และเป็นอยู่ตามธรรมชาติ ที่มนุษย์เราได้สัมผัสมาแล้วทั้งสิ้น การนำหลักพุทธศาสนา มาใช้อบรมสั่งสอน เพื่อให้เกิดมรรคผลตามจุดประสงค์ และเป้าหมายจากความเป็นจริงนั้น นับว่ามีความเป็นไปได้สูง เพราะเป็นการนำเหตุและผลมาใช้ในการพัฒนากระบวนการ การคิดอย่างมีระบบ เพราะหลักสำคัญของพุทธศาสนามีว่า สิ่งที่มี ต้องมีเหตุ และต้องมีผลของเหตุ นั่นที่ตามมาด้วยทุกประการ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพุทธศาสนาที่น่าหลักธรรม มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นขบวนการแนวคิดของพระพุทธองค์ที่มีวิธีการสอนที่หลากหลาย ที่ตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานแห่งความจริง ของการใช้เหตุและผลอย่างมีสติจนเกิดปัญญาแก้ไขได้ ดังนั้นไม่ว่าปัญหาใดๆ ก็ตามจะเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และสังคมในการดำเนินชีวิตตลอดจน ปัญหาการศึกษา นำมาแก้ปัญหาด้วย คำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นหลักที่ใช้แก้ปัญหาของมนุษย์ โดยตัวของมนุษย์เอง ด้วยการอาศัยกระบวนการแห่งปัญญา ที่ต้องคิดหรือเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบแนวพุทธศาสนา^๑

ครูปฐมวัยจึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการ ด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กเป็น อย่างสำคัญมากด้วย ซึ่งสภาพโดยทั่วไปของการศึกษาปฐมวัย ในประเทศไทย คือ นักเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองรวมทั้งเด็ก ล้วนมีความทุกข์ ครูจึงต้องรู้จักการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ที่น่าพึงประสงค์ที่ดี เพื่อการดับทุกข์ให้เหมาะสมกับวัยได้ ด้วยการรู้เหตุแห่งทุกข์ กล่าวคือ ครูควร ต้องเป็นต้นแบบรู้แนวปฏิบัติ รู้พัฒนาการและความต้องการในด้านต่างๆของเด็ก ให้เกิดความรู้จริง ตามสภาพปัญหาของเด็กปฐมวัย และควรจะช่วยแก้ปัญหาเด็กได้อย่างไร ในการปฏิบัติตน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในตัว of นักเรียน และเป็นเรื่องของคนที่ต้องมีปัญญาแท้จริงหรือสูงสุด^๒

เพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์ที่เจริญงอกงาม ที่มีสติปัญญา อย่างเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย และ นำมาแก้ปัญหาให้พ้นจากความทุกข์นั้น ด้วยวิถีธรรมชาติดจากชีวิตจริง ตามแนวพระพุทธศาสนา คือ นำหลักการจัดขบวนการเรียนรู้แนวพุทธ และเน้นให้ลงมือปฏิบัติตนอย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อให้เกิด

^๑ รสสุคนธ์ ยมกนิษฐ์, “ศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา,” วิทยานิพนธ์ปริญญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

^๒ พุทธาทาสสิกขุ , “บรมธรรมกับการศึกษาของโลกปัจจุบัน” ใน วิทยาการเรียนรู้ของคนไทย : ประมวลสาระจากการประชุมและรวมข้อเขียนจากนักคิด, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยสำนักงานสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , (กรุงเทพมหานคร : โครงการวิทยาการเรียนรู้ของคนไทย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๓- ๓๔.

มรรคผลกับเด็กปฐมวัย ในการเป็นเมล็ดพันธุ์ของคุณธรรม จริยธรรม ความดีงามที่เป็นพื้นฐานสู่ออนาคตและสามารถพัฒนาความรู้ให้เจริญยิ่งขึ้นไป มีความใฝ่รู้ เกิดความสุขจากการเรียนรู้^๓

ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๑ ที่ว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม” พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำศาสนาธรรมสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งตามหลักการของทางพระพุทธศาสนาถือว่าชีวิตคือการศึกษา การศึกษาคือชีวิต ชีวิตและการศึกษาอยู่ด้วยกันการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ คือการย้ายการศึกษาให้มาอยู่ที่เดียวกับชีวิต จะเห็นได้ว่า เรื่องของจริยธรรม ไม่ได้แยกจากการศึกษาแต่ประการใด เป็นเรื่องเดียวกันกล่าวคือ เพื่อให้คนมี จริยธรรม ได้แก่การดำเนินชีวิตประจำวันที่ดีงามที่ประเสริฐ ก็ต้องมีการศึกษา คือฝึกฝนเรียนรู้พัฒนาตนเองไปควบคู่กัน และมีจริยธรรม ได้แก่งานดำเนินชีวิตที่ดีงามแล้ว ก็ยังได้ใช้ไตรสิกขา คือได้เรียนรู้ ฝึกฝนพัฒนาตนมากขึ้นดังพระราชดำรัสของพระพุทธเจ้าที่ตรัสว่าจริยธรรม คือจริยธรรมอันประเสริฐ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งมาเป็นไตรสิกขาคือการเรียนรู้ ฝึกฝน พัฒนา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ๓ อย่าง^๔

การนำพุทธศาสนาเป็นรากฐาน ในการจัดการศึกษาจึงเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กด้วยการฝึกพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติของเด็กปฐมวัย ด้วยจิตใจและสติปัญญาที่เป็นพื้นฐานเพื่อให้เกิดจริยธรรมที่ดีงาม โดยการนำวิธีทางพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษา เป็นการเน้นการเข้าถึงหลักธรรมที่เป็นปัญญอันเกิดจากมรรคผล เพื่อเป็นการมุ่งหวังที่让孩子มีประสบการณ์และเข้าใจแนวทางพุทธ จะทำให้เกิดการมองเห็นคุณค่า และสร้างจุดมุ่งหมายชีวิตในสังคม ซึ่งจะเป็แนวการปฏิบัติตน ที่นำไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคตของสังคมให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๔๖ สำหรับเด็กอายุ ๓-๕ ปี กำหนดจุดหมายซึ่งเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ๑๒ ข้อ และในข้อที่นี้ ๔ มีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม ซึ่งเป็นตัวชี้วัดตามมาตรฐานทางด้านคุณธรรม และจริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม ของเด็กปฐมวัยเพื่อจะให้เกิดคุณสมบัติของเด็กไทยที่พึงประสงค์ตามต้องการกระบวนการเรียนรู้ที่ดีจึงต้องให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่มีความสุข^๕

จากช่วงเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยมีการปฏิรูปการเรียนรู้ครั้งใหญ่ในคราวนี้กระทรวงศึกษาธิการได้มีการส่งเสริมการจัด “โรงเรียนวิถีพุทธ ” ขึ้นซึ่งเป็นโรงเรียนระบบปกติทั่วไป

^๓พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), “กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย”,ในสาระความรู้ที่ได้จากการสัมมนาทางวิชาการเพื่อนำเสนอผลการวิจัย / ผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการเรียนรู้, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยกรมวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : องค์การค่าของคุรุสภา,๒๕๔๔),หน้า ๓๖-๓๗.

^๔เกรียงไกร จันทะแจ่ม, “การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๗.

^๕สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด ฉบับพ่อแม่/สมน อมรวิวัฒน์, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมเครือข่ายพ่อแม่ ผู้ปกครอง เด็กและเยาวชน เพื่อการศึกษาปฏิรูปการศึกษา สกศ, ๒๕๔๓), หน้า ๒๗.

ที่นำหลักธรรมของ พระพุทธศาสนานำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา^๖

จึงกล่าวได้ว่า เป็นสิ่งสำคัญที่ได้เห็นคุณค่าของหลักธรรมทางปัญญาตามแนวทางพระพุทธศาสนา พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักการพัฒนานุชนยุมาสู่สังคมไทย โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของสถานศึกษาหลายแห่งทั่วประเทศไทย มีตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย จนถึงมัธยมศึกษา โดยมีเป้าหมายเดียวกัน คือต้องการให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีศีลธรรม คุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การดำเนินการ จากความสำคัญดังกล่าว

ผู้วิจัยจึงมีความคิดที่จะแก้ปัญหาเด็กปฐมวัยในโรงเรียน ที่เกิดปัญหาทางด้านครอบครัว และครูมีส่วนที่สำคัญในการอบรมเลี้ยงดู เพื่อปลูกฝังบุคลิกลักษณะเด็กปฐมวัยที่ขาดความพร้อมในส่วนต่างๆ ที่เคยพบประสบปัญหา เช่นในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน และการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาและนำมาพัฒนาประยุกต์ใช้เป็นรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาให้เด็กปฐมวัยมีคุณธรรม จริยธรรมมีจิตสำนึก สามารถดูแลตนเอง และมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยไม่เบียดเบียนตน ผู้อื่น และสิ่งรอบๆ ตัว ผลของการวิจัยคาดหวังว่าจะได้รับองค์ความรู้ด้วยวิธีการปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาครอบครัว ชุมชนและสังคม อันเป็นความเพียรพยายามที่จะให้เกิดประโยชน์ความก้าวหน้า และความรู้ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย^๗

เด็กเยาวชนซึ่งเป็นความหวังของชาติสู่อนาคตอย่างมีเป้าหมาย อีกทั้งยังเป็นเมืองชาวพระพุทธศาสนาของประเทศไทยที่ควรยึดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์มาประทับไว้ที่จิตใจใฝ่บรรลุมรรคผลที่งดงามและหลักการเรียนรู้ไว้ครบกระบวนการมีองค์ประกอบและขั้นตอนต่อเนื่อง^๘

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาเสนอการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียน
อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

^๖ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ศูนย์ประชาสัมพันธ์. : โรงเรียนวิถีพุทธแก้ปัญหาเด็กไทยด้วย “ศีล สมาธิ ปัญญา,[ออนไลน์], แหล่งที่มาจาก <http://www.moe.go.th/webpr/column/column31.html> [๒๐มี.ค.๒๕๕๗]

^๗ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, แนวทางการนำมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๐.

^๘ สุมณ อมรวิวัฒน์, “หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะการเผชิญสถานการณ์” , (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒), หน้า ๘.

๑.๓ ขอบเขตในการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความหมายและสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการ กระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียน อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ แนวคิดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนเป็นอย่างไร
- ๑.๔.๒ การจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธเป็นอย่างไร
- ๑.๔.๓ การจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียน อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ควรเป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง โครงสร้างของการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ที่จัดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบแบบแผนตาม แนวคิด ทฤษฎี ให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปตาม หลักการที่ยึดถือ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์

๑.๕.๒ การจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ หมายถึง โครงสร้างของการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นจากการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาได้แก่ สัมมาทิฎฐิ ไตรสิกขา และ ปัญญาวิริยธรรม ๔ มาเป็นหลักในการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจริยธรรมเด็กปฐมวัย

๑.๕.๓ การจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบปกติ หมายถึง โครงสร้างของการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่ดำเนินตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๕๖

๑.๕.๔ แผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธ หมายถึงแผนการจัดประสบการณ์ที่ได้จัดทำขึ้นในช่วงกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ และกิจกรรมในชีวิตประจำวันตามตารางกิจกรรม ประจำวัน โดยสัมพันธ์กับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๕๖ และแผนการจัดการ เรียนรู้ชั้นอนุบาลปีที่ ๒ ของโรงเรียนในระดับปฐมวัยของรัฐแผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบปกติ หมายถึง แผนการจัดประสบการณ์ตามแผนการจัดการเรียนรู้ชั้นอนุบาลปีที่ ๒ ของโรงเรียน ประถมศึกษา ในระดับการศึกษาปฐมวัยของรัฐ ในช่วงกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมใน ชีวิตประจำวัน

๑.๕.๕ เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กนักเรียนชายและหญิง อายุระหว่าง ๕-๖ ปี ที่กำลัง เรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ ๒ ที่มีการแสดงออกด้านพฤติกรรม (กาย สังคม) จิตใจและปัญญาของเด็ก ปฐมวัยที่สอดคล้องกับหลักความจริงของธรรมชาติตามแนวพุทธ สังเกตได้จาก คุณลักษณะที่บ่งชี้ ภายใต้อาณัติการจัดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านกาย ได้แก่ การดูแลตนเอง และการมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ โดยไม่เบียดเบียนตนและสิ่งรอบตัว

๒. ด้านสังคม ได้แก่ การมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมโดยไม่เบียดเบียน ผู้อื่น

๓. ด้านจิตใจ ได้แก่ การมีสมรรถภาพทางจิตดี มีสุขภาพจิตดี และมีคุณภาพจิตดี

๔. ด้านปัญญา ได้แก่ การมีความรู้ความเข้าใจในเหตุผล เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการทำสิ่งดี และคิดแก้ปัญหาได้เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กนักเรียนชายและหญิง อายุระหว่าง ๕-๖ ปี ที่กำลังเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ ๒

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียน อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” ได้มีผู้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับไว้ดังนี้

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

คุณ โทชนธ์ ได้กล่าวว่าหนังสือเรื่อง การศึกษาว่าปัจจุบันนี้ได้มีการปฏิรูปการศึกษาโดยการจัดองค์กรเสียใหม่ ออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัยจะต้องมารวมกันเป็นกระทรวงใหม่กระทรวงเดียวกันใช้ชื่อว่ากระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อความเป็นเอกภาพในการจัดการศึกษาทุกระดับมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติ ปัญญา ความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แนวการจัดการศึกษามีหลักการว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด^๙

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่าในหนังสือเรื่อง การดำเนินชีวิตของคนเรา ว่าประกอบด้วยพฤติกรรมทางกายหรือทางวาจา และหากไม่แสดงออกทางกายและวาจาก็จะทำอยู่ภายในจิตใจ เรียกว่า กายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม คือ การกระทำ การพูด และการคิด การดำเนินที่ถูกต้องและได้ผลดี ก็คือ การรู้จักทำ รู้จักพูด และรู้จักคิด การคิดเป็น หรือ การรู้จักคิด เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เพราะความคิดเป็นจุดศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลไปสู่การแสดงออกทางกายและวาจา ดังนั้น การคิดถูกต้อง รู้จักคิด จึงเป็นศูนย์กลางที่บริหารการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องทั้งหมด โดยพระพรหมคุณาภรณ์ได้อธิบายถึงวิธีคิดตามหลักพุทธธรรมว่าเท่าที่พบในบาลีมีอยู่ ๑๐ วิธี ใหญ่ ๆ คือ วิธีคิดแบบสืบสวนเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะ ส่วนประกอบ วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ วิธีคิดแบบอริยสัจ วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน และวิธีคิดแบบวิภาษวาท^{๑๐}

วศิน อินทสระ ได้กล่าวว่าในหนังสือเรื่อง อริยสัจ ๔ ว่าโลกของเราจะไปในทิศทางที่ดีหรือทิศทางที่ชั่ว สงบหรือวุ่นวายทางสงเคราะห์เมตตากันหรือเบียดเบียนกัน สุดแล้วแต่ผู้นำโลก คือความคิด หรือจิตของมนุษย์นั่นเอง ความคิดที่ถูกต้อง หรือ ดำริชอบอันเป็นมรรคองค์ที่ ๒ ของอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งความคิดที่ถูกต้อง มีความหมายใน ๒ ระดับ คือ ระดับทั่วไปและระดับสูง กล่าวคือ ในระดับทั่วไป หมายถึง คิดในทางมีคุณประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น วางแนวจิตของตนไว้ในทางที่จะก่อให้เกิดคุณประโยชน์ คนที่คิดแบบใดก็ตามบ่อย ๆ ในที่สุดจะเป็นอย่างที่เขาคิด ในเมื่อความคิดมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำเนินชีวิต และอนาคตของเรามากอย่างนี้ จึงสมควรเป็นอย่างยิ่ง

^๙คุณ โทชนธ์, "พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย", (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๑๗-๒๔๘.

^{๑๐}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), "ภาวะผู้นำ", (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๗), หน้า ๓๓-๓๒.

ที่จะสร้างความคิดของเราให้ดี วางแผนจิตของเราให้ถูกต้อง ซึ่งมี ๒ แนวทางหลัก ๆ คือ ความตั้งใจในทางที่ดี หรือตั้งใจไว้ในทางที่ชอบ และความคิดในการต่อสู้อุปสรรค หรือ Positive think ความหมายในระดับสูงของความคิดที่ถูกต้องนั้นก็คือ ความคิดใน ๓ ลักษณะ ได้แก่ ความดำริในการออกจากกาม ความดำริในการไม่พยาบาท และความดำริในการไม่เบียดเบียน^{๑๑}

กุลยา ตันติผลาชีวะ ได้กล่าวว่าในหนังสือเรื่อง การสอน ว่าคือกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ด้วยวิธีการต่างๆ โดยหน้าที่ สำคัญของผู้สอนคือช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนเกิดการเรียนรู้ หรือมีความรู้และทักษะตามหลักสูตรได้วางไว้นักจิตวิทยาได้พยายามทำการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์และได้ค้นพบหลักการที่ใช้ประยุกต์เพื่อการเรียนรู้ในโรงเรียน^{๑๒}

จิรพันธ์ พูลพันธ์ และคำแก้ว ไกรสรพงษ์ ได้กล่าวว่าในหนังสือเรื่อง การสอนตามแนวแบบมอนเตสซอรี ที่จะเน้นอุปกรณ์การสอนหรือสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก ให้เด็กได้เรียนรู้จากการสัมผัสด้วยมือ และเล่นอุปกรณ์ที่ครูเตรียมให้ตามความสนใจของตนเอง โดยหลักการสอนตามแนวมอนเตสซอรีนั้น ครูต้องเป็นผู้จูงใจให้เด็กเกิดการค้นพบด้วยตนเอง จากการสังเกต การเรียนรู้แต่ละเรื่องต้องสอดคล้องกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล เด็กมีอิสระในการเลือกอุปกรณ์และกิจกรรม การเรียนรู้จึงเน้นการสัมผัสสิ่งที่ใช้ในชีวิตประจำวันและวิชาพื้นฐานพร้อมสาระหลักที่ต้องเรียนร่วมได้แก่ การอ่าน การเขียน เลขคณิต สุขอนามัย และการเคลื่อนไหว^{๑๓}

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในผู้วิจัยสรุปได้ว่า การที่จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้นจะต้องเรียนรู้ชีวิตที่หลากหลาย จะต้องมีความอดทนต่อปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตอย่างไม่รู้จบตลอดเวลา ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านั้น เราทั้งหลายจะได้พบประสบด้วยกันทั้งสิ้น ครั้นนี้อยู่ที่ว่าผู้ใดจะสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยวิธีการอย่างไร ใช้อารมณ์หรือการใช้สติ การเรียนรู้อย่างมีเหตุผลนำสู่การคิดที่ถูกต้อง และการกระทำในสิ่งที่ดี ไม่ใช่อารมณ์ไปในทางขาดสติ แล้วต้องรู้จักการให้อภัย มีความเมตตา มีคุณธรรม และไม่เบียดเบียนกัน โดยการใช้กระบวนการเรียนรู้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่นำมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย ควรที่จะเริ่มต้นจากเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นความมุ่งหวังแห่งการเป็นเมล็ดพันธ์ที่ดี ต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาด้วยคุณธรรม จริยธรรมเป็นแนวทาง เพื่อนำไปสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่สมบูรณ์ในด้านความพร้อมทางปัญญา โดยใช้หลักธรรมตามแนวพุทธได้อย่างเหมาะสมกับสภาพปัญหา ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี ให้มีความเข้มแข็งอดทนควบคุมตนเอง ทั้งร่างกาย จิตใจ และมีสติปัญญา นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีสติสุขตามธรรมชาติ

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

^{๑๑}วสิน อินทสระ, “อริยสัจ ๔”, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนวัฒนธรรมเพื่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๑-๑๑๓.

^{๑๒}กุลยา ตันติผลาชีวะ, รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็ดดิสันเพรตโปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗.

^{๑๓}จิรพันธ์ พูลพันธ์ และคำแก้ว ไกรสรพงษ์, การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย : ตามแนวคิดมอนเตสซอรี, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็ดดิสันเพรตโปรดักส์จำกัด, ๒๕๔๕). หน้า.๑๔๗.

กานต์สินี จันทรวินิตกุล ได้กล่าวว่าวิจัยเรื่อง วิเคราะห์ระบบวิธีคิดเพื่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธศาสนา ว่าโยนิโสมนสิการเป็นวิธีคิดที่มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเป็นวิธีคิดที่ทำให้เกิดสภาวะรู้จริง รู้แจ้งและให้ผลเป็นความเห็นถูก (สัมมาทิฐิ) บทบาทสำคัญของโยนิโสมนสิการ คือ ทำหน้าที่เชื่อมต่อหลักธรรมกับการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นกลไกสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด และกระบวนการนำหลักธรรมสู่ภาคปฏิบัติหรือนำหลักธรรมไปใช้ เพราะสิ่งนี้คือหัวใจของการศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา^{๑๔}

นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย ได้กล่าวว่าวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ตามหลักพุทธธรรม ว่าบทบาทของผู้นำที่ดีตามแนวคิดทฤษฎีตะวันตก ประกอบไปด้วยหลักสำคัญ ๕ ประการ คือ การกำหนดทิศทาง การจัดระบบทำงาน การมอบอำนาจ และการเป็นแบบอย่าง ส่วนภาวะผู้นำที่ดีตามหลักพุทธธรรมจะต้องยึดหลักธรรมเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ เช่น หลักพรหมวิหาร ๔ หลักธรรมาธิปไตย หลักพละ ๔ และสัปปุริสธรรม ๗ เป็นต้น และรูปแบบผู้นำที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมในยุคปัจจุบันต้องประกอบด้วยหลัก ๓ ประการ คือ หลักการครองตนครองคน และครองงาน โดยมุ่งเน้นให้ผู้นำเกิดการพัฒนาตน การพัฒนาคน และพัฒนาระบบงาน ซึ่งเน้นการพัฒนาทั้งความสามารถและคุณภาพของจิตใจด้วย^{๑๕}

พระพิทยา เสวกพันธ์ ได้กล่าวว่าวิจัยเรื่อง การนับถือพระพุทธศาสนาและชีวิตที่ดีในสังคมไทย ว่าการยอมรับและนับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมา ก็เพราะมีความเชื่อในพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าว่า ได้ทรงค้นพบสัจธรรมและทรงสั่งสอนระบบจริยธรรมที่ถูกต้องแท้จริงตลอดถึงพระภิกษุที่ดำเนินตามรอยพระศาสดา จึงเห็นชอบและพอใจที่นำเอาหลักเกณฑ์นั้นมาสู่การดำเนินชีวิตสืบทอดเป็นมรดกวัฒนธรรมของชาติ อันเป็นพื้นฐานและรากเหง้าสำหรับยึดเหนี่ยวของประชาชนในสังคม^{๑๖}

ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ ได้กล่าวว่าวิจัยเรื่อง การจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธศาสนาสำหรับเด็กปฐมวัย ว่าในสถานศึกษาได้เห็นความสำคัญของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ที่ควรยึดเป็นต้นแบบ เพื่อนำมาพัฒนาจริยธรรมเด็กปฐมวัยโดยใช้หลักธรรม ได้แก่ สัมมาทิฐิ ไตรสิกขา และปัญญาวัตรธรรม ๔ โดยยึดหลักพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก และครูถือเป็นตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับ

^{๑๔} กานต์สินี จันทรวินิตกุล, “การศึกษาวิเคราะห์ระบบวิธีคิดเพื่อการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๗๘.

^{๑๕} นันทวรรณ อิศรานุวัฒน์ชัย, “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๘.

^{๑๖} พระพิทยา เสวกพันธ์, “การนับถือพระพุทธศาสนาและชีวิตที่ดีในสังคม”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๕), หน้า ๒๕.

กิจกรรมในชีวิตประจำวัน เน้นการสำรวม กาย วาจา ใจ ด้วยการเจริญสติ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา^{๑๗}

สมสุข นิธิอุทัย ได้กล่าวว่าวิจัยเรื่อง การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย เป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนา ศักยภาพของตนเอง โดยเน้นที่การกระทำเพื่อให้เยาวชนมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ทางกาย วาจา และจิตใจ ย่อมเป็นผู้ประเสริฐได้ โดยนำหลักการพัฒนาชีวิตมนุษย์จะพัฒนาด้วยหลักไตรสิกขา ในด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจและด้านปัญญา เป็นพื้นฐานในการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธที่มีลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชนในสังคมไทย^{๑๘}

พระมหาสมยศ พื้สา ได้กล่าวว่าวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียน ช่วงชั้นที่ ๓ โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ว่าตามแนวทางพระพุทธศาสนาเพื่อช่วยแก้ไขปัญหการเรียนการสอนของเด็กนักเรียน โดยการเสริมสร้างแรงจูงใจด้วยวิธีการเล่านิทาน การแสดงบทบาทสมมติ กิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้เป็นการเกิดแรงจูงใจ ในการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนด้วยความเข้มแข็งอดทน และมีความเพียร มีความสามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติงานและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ให้สอดคล้องกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมกับสภาพปัญหาต่างๆ ด้วยดีตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๑๙}

ดาร์รัตน์ อุทัยพยัคฆ์ ได้กล่าวว่าวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย ว่าเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใน ๓ ด้านคือ ด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และการปฏิบัติการ จากผลการวิจัยปรากฏว่าได้รูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีที่ยึดธรรมะ หลักอริยสัจ ๔ และธรรมประกอบคือหลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา และหลักอิทธิบาท ๔ มีชั้นการสอน ที่สร้างความตระหนักและเจตคติที่คิดถึงสาเหตุของปัญหาต่างๆ ที่สามารถนำหลักธรรมแบบพุทธวิธีมาใช้ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กปฐมวัย^{๒๐}

จากการศึกษางานวิจัยทั้งหมดผู้วิจัยสรุปว่า การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่ควรยึดเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเด็กปฐมวัยเพื่อให้เกิดมีความเพียรอดทน ในการร่วมกิจกรรมอย่างมีความสุข เกิดความรู้เข้าใจปัญหา และสามารถแก้ปัญหาต่างๆ อีกทั้งการเตรียมความพร้อมทางด้าน สติปัญญาของเด็กปฐมวัยที่นำไปสู่การเรียนการ

^{๑๗} ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, “การพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สังคมวิทยา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔๖.

^{๑๘} สมสุข นิธิอุทัย, “การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔). หน้า ๒๔๐.

^{๑๙} พระมหาสมยศ พื้สา, “ การศึกษาและพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียน ช่วงชั้นที่ ๓ โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓). หน้า ๑๒๒.

^{๒๐} ดาร์รัตน์ อุทัยพยัคฆ์, “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบวิธีเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย”, **วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการปฐมวัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๘). หน้า ๖๕.

สอนที่เน้นผู้เรียนเป็นคนใฝ่ดี อีกทั้งมีเจตคติที่ดีในด้านของจิตใจ สามารถนำหลักธรรมมาใช้ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กปฐมวัย และยังเป็นการขัดเกลาที่ช่วยให้สังคมของเด็ก เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อให้เกิดความคิดในสิ่งที่สร้างสรรค์ในตัวของเด็ก ด้วยการผ่านครูเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ และฝึกฝนให้เด็กเกิดการเรียนรู้กาย ใจ อย่างมีสติ เกิดปัญญา และนำมาบูรณาการกับกระบวนการเรียนรู้ของธรรมชาติ ที่ผสมผสานกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวพุทธ เพื่อนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมไทย และมีความเจริญทางด้านสติปัญญา ตามแนวทางของพระพุทธองค์

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอำเภอดงดง จังหวัดนครสวรรค์” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) โดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ มีขั้นตอนดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาจากแหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์วิเสส

๑.๗.๒ ศึกษาจากแหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ตำรา คัมภีร์ ฝ่ายเถรวาท เอกสารงานวิชาการและงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๓ นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๘.๑ ทำให้ทราบแนวความคิดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนปฐมวัย

๑.๘.๒ ทำให้ทราบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ปฐมวัยแนวพุทธ

๑.๘.๓ ทำให้ทราบการจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอำเภอดงดง จังหวัดนครสวรรค์